

Latgališu woceleite

Latgali var tikai mīlēt

Jāzēpa Pīgožņa fenomens. Viņa balva popularizē Preiļu novadu

Šogad devīto reizi pasniegs Jāzēpa Pīgožņa balvu Latvijas ainavu glezniecībā

Egita Terēze Jonāne

Jāzēpa Pīgožņa (1934–2014) vārdā ir nosaukta balva Latvijas ainavu glezniecībā. "Latgališu woceleite" sadarbībā ar Preiļu vēstures un lietišķās mākslas muzeja vadītāju Teklu Bekešu un ekspozīciju un izstāžu kuratori, mākslinieci Silviju Berezovsku pētīja Jāzēpa Pīgožņa fenomenu Latgalē un pārējā pasaulē.

Mīlestības pali

« Sarunā par Jāzēpu Pīgožni iederas mūsu novadnieka, Preiļu Goda pilsoņa, kinorežisora, mākslinieka Jāņa Streiča sacītais: "Laimīgs tas mākslinieks, kas nākamībai dāvā savas acis, savu skatu uz dzimto zemi. Jāzēps Pīgožnis to redz saules apajājā pilnībā. Kad tuvojos Rēzeknei, es jūtu, ka manī mostas viņa redzējums, zeme pārvēršas apaļos klajumos, kas sola maizi tiem, kuri mīl darbu un sievu kuplumu. Mostas smaidis un mīlība pret šo Dieva radīto pasauli, un apziņa, ka arī tas no Jāzēpa, no viņas dzīves un gara." Mīlestība bija Jāzēpa Pīgožņa dzīves un daiļrades moto, mīlestība pludoja kā upes ūdens viņa gleznās un saskarsmē ar cilvēkiem," atzina Tekla Bekeša.

Balvas piedzimšana

Tekla un Silvija kavējās atmiņās, kā 2014. gadā pirms Jāzēpa Pīgožņa aiziešanas mūžībā viņas toreizējam Preiļu novada domes priekšsēdētājam Aldim Adamovičam pieņēma Jāzēpu Pīgožni Preiļu Goda pilsoņa balvai. To Latvijas Republikas Proklamēšanas svētkos jau pēc Jāzēpa Pīgožņa nāves saņēma meita Ieva, svētku dalībniekiem stāvēt kājās un aplaudējot. Ieva teica: «Tagad jums Pīgožnis pieder uz mūžīgiem laikiem.» Toreiz muzeja saime sarīkoja Jāzēpa Pīgožņa darbu izstādi, kur piedalījās mākslas zinātniece Ingrīda Burāne, mākslinieks Jānis Strupulis, Pīgožņa saime u.c.

Tekla atminējās: «Todien mēs daudz runājām, kā šos Ievas vārdus, ka Pīgožnis pieder mums, iemūžināt dzīvē, un Ingrīda Burāne un Jānis Strupulis teica, ka būs Jāzēpa Pīgožņa balva Latvijas ainavu glezniecībā. Pēc tam bija diskusijas, kas šo konkursu finansēs, un beigu beigās toreiz Preiļu novada dome, ko vadīja Maruta Plivda, ar vienbalsīgu balsojumu apņēmas, ka tas būs Preiļu novada pašvaldības finansējums. Kad notika pirmais konkurss, meklējām vietu, kur izstādīt darbus, un mākslinieks Jānis Anmanis atdeva savu vietu Rīgas Svētā Pētera luterāņu baznīcā. Balva joprojām ir populāra, un šogad septembrī, kad svinam Jāzēpa Pīgožņa dzimšanas dienu, to pasniegsim devīto reizi, vienīgi konkursa darbu izstāde nav vairs Rīgas Svētā Pētera luterāņu baznīcā, bet gan Latvijas dzelzceļa vēstures muzejā.»

Vaicāta, kāpēc balva ir tieši Latvijas ainavu glezniecībā, Silvija uzsvēra, ka Jāzēps Pīgožnis, būdams daudzveidīgs, pieder arī ainavistu saimei. «Jāzēps Pīgožnis bija vispusīgs un dažāds. Viņš zīmēja grāmatu ilustrācijas un Mākslas dienu plakātus, radīja medaļas, pasniedza Latvijas Mākslas akadēmijā, un viņš bija izcils arī ainavu glezniecībā. Turklāt ainavu glezniecība ir ļoti nozīmīgs virziens Latvijas mākslā.»

Tekla piebilda, ka Ingrīda Burāne rosināja balvu piešķirt ainavu glezniecībā arī tāpēc, ka Latvijā joprojām maz ir tādu mākslinieku, kuri darbojas ainavu glezniecībā,

Jāzēps Pīgožnis Preiļos 2008. gadā (Jāņa Streiča foto)

Jāzēpa Pīgožņa glezna «Preiļos» (2008)

un ka jaunos māksliniekus jārosina gleznot ainavas. «Konkursā darbu atlase ir pamatīga. Iepriekšējos konkursos esam saņēmuši pat vairāk nekā 320 darbu, bet šogad 135 mākslinieki iesnieguši 227 darbus, un tikai astoņi darbi ir nominēti Jāzēpa Pīgožņa balvai. Mūs priecē arī tas, ka, pateicoties sadarbībai ar Edgaru Znutiņu un viņa vadītās Preiļu Mākslas un mūzikas skolas saimi, notiek arī Jāzēpa Pīgožņa balvas konkurss jauniešiem Latvijas ainavu glezniecībā. Skolu jaunieši, piedaloties konkursā, ne tikai izcīnā balvas, bet arī uzzina, kas ir Jāzēps Pīgožnis, iepazīst dažādas mākslas valodas utt.,» teica Tekla.

«**Konkurss ir mūsdienīgs, iet kopsolī ar laiku, turpināja Silvija, un uzsvēra, ka mākslinieki, kuri radoši sacenšas par Preiļu novada pašvaldības naudas balvu 3000 eiro, diplomu un Jāņa Strupuļa veidoto zelta medaļu, iesniedz gan klasiskās ainavas, gan laikmetīgus darbus. "Katram māksliniekam ir savs glezniecības rokraksts, arī jaunie mākslinieki ir atraduši savu gleznošanas stilu, tomēr visi konkursanti rada mākslas vērtības – gleznas, kas priecē mūs šodien un kas paliks arī nākamajām paaudzēm," uzskata Silvija.**

Turklāt muzeja saime kopā ar Jāzēpu Pīgožni, Osvaldu Zvejsalnieku un Helēnu Svilāni-Kuzminu ir iedibinājuši arī profesionālo mākslinieku plenēru, un arī tas nosaukts Jāzēpa Pīgožņa vārdā. Šogad plenērs iekļauts Preiļu parka festivālā, kurš notiks jūlijā, programmā. Mākslinieki vienu dienu glezno arī Viļākā no katoļu baznīcas torņa un apmeklēs Raiņa muzeju «Jasmuiža» Aizkalnes pagastā.

Silvija Berezovska (no kreisās) un Tekla Bekeša lepojas ar Jāzēpu Pīgožni un viņa balvu

Pa ziedu ceļu dodas 2022. gada Jāzēpa Pīgožņa balvas laureāts Indulis Landauss (centrā no labās), Preiļu novada Kultūras un tūrisma pārvaldes vadītājas Ilgas Pokšānes pavadītās

Šobrīd Preiļu vēstures un lietišķās mākslas muzeja fondos ir astoņi Jāzēpa Pīgožņa konkursa laureātu darbi, bet septembrī klāt nāks vēl viens darbs, tāpat krājas arī plenēra darbi (katrs plenēra dalībnieks muzejam dāvina vienu gleznu, un šodien kolekcijā jau ir gandrīz 80 darbi).

Tekla Bekeša atzina: «Jāzēpa Pīgožņa balva Latvijas ainavu glezniecībā popularizē Preiļu novadu. Visi mākslinieki, mākslas zinātnieki, viesojoties Preiļos, saka, ka šī balva ir liels pienesums Latvijas nacionālajai mākslai. Mēs lepojamies ar Jāzēpu Pīgožni, mēs lepojamies ar šo balvu.»

Mākslas zinātniece Ruta Čaupova par Jāzēpu Pīgožni:
«Būdams savdabīgs tautas mīlēts gleznotājs, virtuozs grafiķis un iejūtīgs grāmatu ilustrētājs, viņš uzturēja sirsnīgas, bagātinošas saiknes ar kolēģiem, ar citu radošu profesiju pārstāvjiem, ar Latvijas novadu ļaudīm.

Dzimis Latgalē – Rēzeknes novadā, Ružinas pagastā, Odumānu sādžā, Jāzēps glabāja sevi delikāta sirsnīguma cauraustu latgaliskā dzīvīguma un temperamenta strāvu. Mantojis rosīgu, brīvi dzirkstošu fantāziju, dāsni to dāvāja mākslā un pat ikdienišķās sarunās. Viņš, šķiet, bija pamatīgi profesionalizējies tīrardnis – tuvs tautas mākslas garam un patiesumam.»

Preiļu vēstures un lietišķās mākslas muzeja arhīva un Egitas Terēzes Jonānes foto

Šis projekts tiek realizēts ar Valsts kultūrkapitāla fonda mērķprogrammas "Latviešu vēsturisko zemju attīstības programma" finansiālu atbalstu